

We moeten het
over geld
hebben.

OTEGHA UWAGBA BIJ UITGEVERIJ THOMAS RAP

Little Black Book: Handleiding voor werkende vrouwen

Otegha Uwagba

We moeten het
over geld
hebben.

Vertaald door Hi-en Montijn

2021

THOMAS RAP
AMSTERDAM

Copyright © 2021 Otegha Uwagba
Copyright Nederlandse vertaling © 2021 Hi-en Montijn
Oorspronkelijke titel *We Need to Talk About Money*
Oorspronkelijke uitgever HarperCollins *Publishers*, Londen
Omslagontwerp © Luke Bird, HarperCollins *Publishers*, 2021
Omslagbewerking bij Barbara
Foto auteur Ollie Trenchard
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort
ISBN 978 94 004 0816 6
NUR 320

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor eenieder die zich ooit over het hoofd gezien of onderbetaald heeft gevoeld. Die 's avond met geldzorgen ging slapen en 's ochtends ziek van angst wakker werd. Die zich slecht, onzeker of moedeloos voelde over zijn of haar financiële toekomst. Die zeker wist dat het nooit beter zou worden.

Dit boek is voor jou

Inhoud

1. Beurskind	9
2. Dromende torenspitsen	34
3. Alstublieft, meneer, kan ik wat meer krijgen?	58
4. Jongens-onder-elkaar	92
5. Het juiste soort zwart	123
6. De schoonheidsbelasting	154
7. Onzichtbare arbeid	184
8. Dood van de girlboss	201
9. Rumspringa	232
10. Een eigen kamer	253
11. Thuiskomen	283
Dankwoord	299
Noten	301

I

Beurskind

Ik kwam op een regenachtige septemberochtend aan in Londen, kippenvel diep weggestopt onder een dikke sjaal en een wollen maillot, ogen wijd open van ongeloof bij de meedogenloze allesoverheersende grijsheid. Toen, en nu, leek Londen me een stad met een onverklaarbare liefde voor de kleur grijs en het vaste voornemen om die bij elke variant van haar vreugdeloze vormen uit te leven. Waar ik ook keek, blikte ze me boos aan, deze nimmer eindigende parade van grijzen. Grijs gebouwen, grijze luchten, grijze straten. Grijs alles.

September 1995. In aloude navolging van de talloze immigranten vóór hen hadden mijn ouders hun levens in Nigeria ingepakt en waren naar het VK gekomen met hun jonge gezin in hun kielzog – ik, vijf jaar, en mijn twee oudere zusjes, S. en C., van acht en negen. Ik was nog heel jong toen wij hier aankwamen, en dus is het merendeel van wat ik weet over die eerste maanden dat wat mijn ouders me nadien verteld hebben. Mijn eigen herinneringen zijn grotendeels vervaagd tot een patchwork van halfvergeten elementen: een beeld, een smaak, een geur. Mijn zusjes, mijn moeder en ik kwamen eerst, terwijl mijn vader zich pas een tijdje later bij ons kon voegen – dat betekende dat mijn moeder de eerste zes maanden de niet benijdenswaardige taak had om in haar eentje met de zorg voor drie kinderen de eindjes aan elkaar te knopen en zich vertrouwd te maken met een onbekend en af en toe keihard sys-

teem. De eerste paar maanden bracht ons viertal door in een benauwd flatje met één slaapkamer met een verschoten lichtroze vloerbedekking die door duizenden eerdere voetstappen platgetreden en grijs uitgesleten was. Hoewel we niet echt afhankelijk waren van de goedheid van onbekenden, profiteerden we er wel degelijk van – dat onderkomen met zijn dofroze vloerbedekking hadden we te danken aan een oudere neef, die bereidwillig zijn eigen appartement had vrijgemaakt en bij een vriend was ingetrokken, zodat wij van zijn woning gebruik konden maken terwijl wij onszelf wegwijs probeerden te maken. Het was ook deze neef die op een avond op C. en mij kwam passen, toen S. zo'n zware astma-aanval had dat mijn moeder met haar halsoverkop naar de dichtstbijzijnde eerste-hulp-post moest. Toen ze uren later uitgeput terugkwam, trof ze een vers gemaakte lasagne aan en twee kinderen met volle buikjes en geen enkel besef van haar verschrikkelijke avond. En uit medelijden met mijn moeder, die, in afwachting van drie beschikbare plekken op dezelfde school, ieder van ons naar een andere school moest brengen, zette de schoolsecretaresse ons stiekem hoger op de wachtlijst, zodat onze moeder na een paar maanden nog maar naar één afleverpunt hoefde in plaats van drie voordat ze naar haar werk ging.

Uiteindelijk vonden we een eigen woning en ons vijftal installeerde zich in een iets grotere sociale huurwoning op enkele kilometers vanwaar we begonnen waren. Geld was nog altijd schaars, maar met de speciale vindingrijkheid die immigrantengezinnen met een beperkt budget eigen schijnt te zijn, maakten we die kleine huurwoning door de jaren heen tot ons eigen thuis. Mijn uitermate ordelijke moeder maakte van op de buurtmarkt gekochte lappen fantastische, van plafond tot vloer reikende gordijnen en het hele huis stond vol met goed verzorgde planten. Op zijn beurt had mijn vader zich ingezet om de badkamer optimistisch zonnig geel te schilderen en

planken op te hangen in de pastelroze slaapkamer die ik met S. deelde (C. had als oudste een eigen kamer). Beetje bij beetje accumuleerden de souvenirs die het gezinsleven opleverde tot elke plek bezet was met beeldjes, kleurrijke bekers en de schoolfoto's met ontbrekende tanden die onze ouders per se elk jaar wilden kopen. Ik weet nog hoe trots we allemaal waren toen we onze vloerbedekking konden laten vervangen door een houten laminaatvloer die, zoals onze moeder ons allen nadrukkelijk mededeelde, véél gemakkelijker schoon te houden was.

Omdat het een subjectieve maatstaf betreft, is het altijd lastig om een beslissende uitspraak te doen over hoeveel geld 'genoeg' is, maar het is een simpel feit dat wij die eerste jaren niet genoeg hadden. Pas toen ik volwassen was, vertelde mijn vader over die zorgelijke keer dat mijn ouders beseften geen geld te hebben om de schoolschoenen die mij te klein waren geworden te vervangen, hetgeen mij de opgewekte mededeling ontlokte dat we 'zo arm als kerkratten!' waren (een beeld dat in mijn kinderlijke fantasie een dickensiaans romantisch tintje had en dat, weet ik zeker, voor mij heel wat opwindender was dan voor hen).

Maar toch had ik naar mijn idee een comfortabele – zelfs rijke – jeugd. In de zomervakanties speelden mijn zusjes en ik uren buiten, hinkelden we over de scheuren in het trottoir en schommelden we aan de takken van de verwilderde wilg die stoicijs midden in ons huizenblok stond en zich kennelijk schikte in zijn lot als geïmproviseerd klimrek. We reden om beurten op de roze fiets die onze ouders voor ons hadden gekocht en telden onze muntjes voor tochtjes naar de buurtwinkel; op weg daarnaartoe berekenden we hoeveel Maoams we van ons spaargeld konden kopen en op de terugweg zongen we de jingle van het televisiespotje. Als het weer kouder werd en de herfst begon, haastte ik me van school naar huis, onge-

duldig uitkijkend naar de worstenbroodjes uit de oven en koppen zoete thee die, wist ik, me opwachtten en die ik zou nuttigen terwijl ik naar *The Animals of Farthing Wood* keek. Ik herinner me de bijna hysterische blijdschap toen ik op een kerstochtend een zorgvuldig verpakt pakje opende en daarin de *Spiceworld*-video aantrof, waarvan het doosje in het daaropvolgende gewoel meteen sneuvelde. De gezinsvakantie die we doorbrachten in een caravan aan zee, waar we op een avond zomaar bij de chinees een maaltijd hadden gehaald en we slaperig en voldaan van het heerlijke eten naar de striemende regen buiten luisterden.

Jong en onwetend had ik geen oog voor de drugsdealers die rondhingen in het trappenhuis naar ons appartement en die, zoals mijn vader me verzekerde, bij het avondleven hoorden. Ik was tien, toen Damilola Taylor, een Nigeriaanse jongen die net zo oud was als ik, ergens in Peckham doodgestoken werd in een dermate obscene gewelddaad dat die nog maanden later voorpaginanieuws was. Een kind, gedood door twee andere. Danny en Rickie Preddy; de drie namen zouden symbool worden voor de risico's van het leven in volkswijken. Zelfs ik, zo jong als ik was, merkte op hoe dat nieuws alle aandacht van mijn ouders leek te vragen en elke keer dat het op het journaal van zeven uur aan de orde kwam tijdelijk het gesprek deed stokken, maar pas toen ik ouder werd, begreep ik waarom. Net zoals mijn ouders waren die van Damilola uit Nigeria naar het vk vertrokken op zoek naar het legendarische 'betere leven', alleen werden zij daar op wrede wijze van hun kind beroofd in een wijk die op iets meer dan drie kilometer van de onze lag. Zijn portret, dat nog maanden na zijn dood in avondlijke nieuwsberichten en kranten verscheen – een schoolfoto waarop hij lief naar de camera glimlacht –, had gemakkelijk van onze schoorsteenmantel afkomstig kunnen zijn.

Onze situatie ging echter met de jaren langzaam vooruit,

terwijl onze ouders onvermoeibaar werkten om ons een comfortabeler leven te geven. Toen ik tien was, konden we ons eindelijk een auto veroorloven: onze vader verraste ons door op een middag thuis te komen, vroeg ons naar het balkon te gaan dat uitkeek op de wijk en wees daar naar een tweedehands Toyota die nu, ongelooflijk, van ons was. Vóór die tijd had ik autoritjes altijd als een enorme luxe ervaren, aangezien ze heel zelden plaatsvonden – af en toe een ritje met vrienden die op bezoek kwamen of de zeldzame rit met de minitaxi als de boodschappen van de supermarkt te zwaar waren om met de bus te vervoeren. De rest van die middag brachten we toerend door de omgeving door en nog maanden later kon mijn vader mijn opwinding over de nieuwigheid van onze auto aanzwengelen door mij hem te laten meehelpen bij de zondagse wasbeurt.

Mijn ouders zorgden ervoor dat mijn zusjes en ik alles kregen wat we nodig hadden – en ook heel vaak wat we graag wilden hebben – van elk nieuw schooljaar een nieuwe schooltas en een nieuwe voorraad schoolartikelen tot de laatste cd's en de metaalblauwe skates die mijn lust en mijn leven werden. We zagen er altijd – áltijd – onberispelijk uit, aangezien mijn moeder onze persoonlijke verschijning zag als een verlengstuk van de hare en ze liet nooit na een strategische por met haar ellenboog te geven als ze een van ons met een ronde rug zag. Onder haar toezicht streek ik elke ochtend voor ik naar school ging zorgvuldig een schone bloes, een gewoonte die ik mijn hele schooltijd volhield tot aan de universiteit, waar ik haar natuurlijk snel opgaf. In mijn kindertijd zat ik op piano-, viool-, gymnastiek- en tennisles, lessen die ik allemaal, dankzij de verschillende, door mijn moeder ontdekte gemeentelijke instellingen, tegen gereduceerde tarieven kon krijgen en die ik allemaal zonder pardon de een na de ander opgaf.

Toch voelde ik van jongs af aan dat geld een zorgenbron

was, hoe hard mijn ouders ook probeerden het geen probleem in ons leven te laten zijn. Kleine potjes hebben grote oren, is het gezegde. Ik kon, waar het geld betrof, niet anders dan de druk voelen waaronder mijn ouders gebukt gingen om te voorzien in de nimmer eindigende stroom aan behoeften en wensen van hun drie dochters. Niets ontging mij: als mijn moeder op de markt mopperde over de prijs van het fruit, terwijl ze van de ene kraam naar de andere ging waar het, hoe minimaal ook, goedkoper was, ook al deden we er dan tweemaal zo lang over; of als ze haar voorhoofd fronste wanneer de £ 20 die ze in de gasmeter had gestopt sneller dan normaal verbruikt leek te zijn. Elke keer dat ik met een van mijn ouders meeking naar de supermarkt voor de wekelijkse boodschappen lette ik scherp op het bedrag dat bij de kassa op het scherm verscheen en als het onverwacht hoog leek, keek ik snel op om de reactie van mijn vader of moeder te zien. Ik was me pijnlijk bewust van geld en hoe het werkte, en dat het niet onbeperkt was. Ik was weliswaar net zo belust op nieuwe kleren en speelgoed als de meeste kinderen, maar ik voelde me ongelooflijk schuldig als mijn ouders voor iets wat ik graag wilde hebben (of erger nog, nodig had) een in mijn ogen buitensporig bedrag moesten neertellen, en dus leerde ik mezelf om te schipperen tussen wat ik wilde en wat mijn ouders volgens mij konden uitgeven. Ik heb als kind nooit om een Nintendo of een paar dure sneakers gebedeld, want ik wist gewoon dat dergelijke zaken buiten ons bereik lagen.

Soms hoorde ik 's avonds laat, als ik in bed lag, onze ouders over geld praten en drongen hun zachte gespannen stemmen door de muur van mijn slaapkamer. Als ik erbij was, gingen ze vaak over op Yoruba zodat ze toch hardop vertrouwelijk met elkaar konden praten, en al begreep ik niet precís wat ze zeiden, uit hun lichaamstaal alleen al snapte ik dat ze geldzorgen hadden. De boodschap die ik eruit destilleerde was dit: geld

was iets wat je moest kneden, uitwringen en uitrekken, een tegenstander met wie je omzichtig moest omgaan opdat hij je niet te pakken zou nemen en in gevaar zou brengen.

Het is niet verwonderlijk dat onze relatie met geld voor een heel groot deel beïnvloed is door hoe onze ouders daarmee omgaan. De meeste kinderen leren – of niet – van hun ouders wat geld betekent, ze erven hun overtuigingen, hun manier om ermee om te gaan en hun zorgen, net zo zeker als ze hun genen erven. Psychologen noemen dit ‘financiële socialisatie’, het proces dat zowel ons theoretische als ons emotionele begrip van geld vormt. Misschien ben je opgegroeid in een huishouden waarin nooit over geld werd gesproken en blijft dat tot op de dag van vandaag een onontwarbaar mysterie voor je. Je hebt nooit geleerd hoe geld werkt, weet niets van de financiële sleutelbegrippen – tijdens het eten werden tirades over eten met je mond dicht en niet met je eten spelen niet afgewisseld met ouderlijke wijsheden over wat er uitgegeven en wat opzijgezet kon worden. Misschien overstelpten je ouders je met dure cadeaus en speelgoed als blijk van hun liefde en is dat nu ook jouw manier om degenen van wie je houdt je genegenheid te tonen, een strategie waardoor je in het beste geval een genereuze vriend of partner wordt, degene die altijd een rondje geeft, en in het slechtste geval iemand die zich gemakkelijk door de mensen om zich heen laat gebruiken. Misschien was het geld schaars toen je opgroeide, maar voelden je ouders zich gedwongen de schijn op te houden en draait nu jouw relatie met geld om hoe je overkomt in de buitenwereld. Je laat welbewust je creditcardschuld oplopen tot tienduizenden ponden aan dure kleren en Instagrammabele vakanties, want eigenlijk vind je een rijke indruk maken belangrijker dan je financiële realiteit. De relatie die onze ouders met geld hadden wordt ook vaak de onze, hoewel de manier waarop die invloed zich manifesteert soms onduidelijk kan zijn – denk aan de

miljonair die als kind arm was en, omdat hij dat eindelijk kan, kwistig met geld strooit (en vervolgens afgedaan wordt als ‘nouveau riche’). In mijn geval was het een betrekkelijk lineair proces: het voorzichtige beleid van mijn ouders plantte bij mij de zaden voor eenzelfde behoedzaamheid. Ik ontwikkelde, als het om geld ging, een latente angst die zich echter pas vele jaren later openbaarde toen ik vrij was om over mijn financiën te beslissen.

Ik was een buitengewoon slim kind; het lijkt misschien nogal opschepperig om dat zo ongegeneerd te verkondigen, ware het niet dat het het verdere verloop van mijn jeugd zou bepalen. Ik had op driejarige leeftijd leren lezen omdat ik gefascineerd was door de in mijn ogen grootste magische truc ter wereld die mijn zusjes beheersten en wilde dat mijn moeder mij die ook zou bijbrengen. Toen ik als vijfjarige in Londen aankwam, wilden mijn onderwijzers mijn ouders spreken, niet over of ik wel of niet kon lezen, maar over welke boeken ik nog niet had gelezen; ik kreeg namelijk regelmatig een boek aangeboden dat ik, zei ik dan, al thuis had gelezen. Ik hoorde altijd bij de besten van de klas en was zo voorlijk voor mijn leeftijd dat een bijzonder ondernemende onderwijzer mij, af en toe, als ik klaar was met mijn werk het werk van mijn klasgenoten liet nakijken (hoewel dit om eerlijk te zijn waarschijnlijk eerder te maken had met het feit dat ze zelf niet genoeg tijd had dan met mijn intelligentie).

Bovendien vond ik leren léúk. Eigenlijk vond ik het heerlijk. Ik las reportages over wonderkinderen die op jonge leeftijd eindexamen deden, en vroeg me dan af of ik hetzelfde zou kunnen doen. Ik zag uit naar de dag waarop ik uitgenodigd zou worden mijn plaats bij Mensa in te nemen zoals de meeste kinderen naar een brief van Zweinstein uitzien. Ik was ijverig en plichtsgetrouw, en slim genoeg om te beseffen hoe slim

ik was koesterde ik mij in de warme complimenten van zowel mijn ouders als mijn onderwijzers. Waarschijnlijk was ik ook wel wat vroegwijs.

Ik had ook het geluk dat mijn ouders zich actief interesseerden voor mijn scholing; voor hen was de school slechts een van de vele facetten die een rol moesten spelen bij hun missie het potentieel van mijn zusjes en mij volledig tot ontplooiing te laten komen. Terwijl mijn moeder ons Frans onderwees en van de plaatselijke bibliotheek een talencursus leende zodat wij samen Spaans konden leren, zag mijn vader toe op mijn wiskundige leerproces en perfectioneerde op slinkse wijze een systeem van weinig inspanning/h oog rendement. Hij gaf me een serie sommen die ik moest oplossen (terwijl ik zelf de tijd opnam) en nakijken (met gebruikmaking van de antwoorden die achter in het boek stonden), waarna ik hem mijn score mededeelde en een schouderklopje kreeg voordat ik aan de volgende serie begon. Ik besepte nooit dat het extra werk dat ik thuis deed een specifiek doel diende – ik was fanatiek genoeg om plezier te beleven aan presteren om het presteren – maar nu weet ik dat het voor mijn ouders altijd een uiterst serieuze zaak was. Ze wisten dat ik, als zwarte in het buitenland geboren immigrant in het vк, de meeste kans op succes zou hebben met een onberispelijke opleiding, al zorgden ze ervoor dat ik nooit gebukt ging onder de druk van die realiteit. In plaats daarvan werd mijn zusjes en mij gewoon duidelijk te verstaan gegeven dat we níét met slechte cijfers thuis hoefden te komen – en, zich bewust van het gemak waarmee zwarte kinderen op school over het hoofd gezien worden en vastbesloten dat ons dat niet zou overkomen, stimuleerden onze ouders ons even hard als onze onderwijzers ons stimuleerden. (In talloze studies wordt aangetoond dat zwarte leerlingen eerder dan hun witte tegenhangers gestraft of van school gestuurd worden en dat leraren lagere resultaten voorspellen dan ze uit-

eindelijk blijken te behalen.)¹ Een vaste grap in ons gezin is dat iedere leraar die mijn zussen en ik ooit hadden al snel leerde onze ouders te vrezen: die aarzelden nooit om een in strenge bewoordingen gestelde brief te schrijven of – als het voorval daar om vroeg – in eigen persoon naar school te gaan als ze het idee hadden dat aan een bepaald onderdeel van onze educatieve behoeften niet werd voldaan. Helaas waren dergelijke voorvallen talloos.

Toen ik negen of tien jaar oud was, betrapte een leerkracht mij en enkele vriendinnen erop dat we briefjes tijdens de les doorgaven – een zeldzaam geval van wangedrag. Op een aantal papiertjes stond een litanie van kinderlijke klachten gekrabbeld, die varieerden van dat wij vonden dat jongens in onze klas door een van de onderwijzers werden voorgetrokken tot mijn kritiek op de slordige verschijning en ‘slechte koffiadem’ van een andere leerkracht. Dat betekende trubbels voor mij en mijn medeschuldigen, we mochten tijdens de pauze niet buitenspelen en moesten de rest van de week in afzondering lunchen. Al onze ouders werden op de hoogte gebracht.

Eén onderwijzeres echter, Ms Leighton, bekend om de kenmerkende minachting waarmee ze haar leerlingen bejegende, had speciaal de pik op mij en maakte elke keer dat we elkaar tegenkwamen bedekte toespelingen en geniepige opmerkingen. Toen dit een paar dagen zo doorging, merkten mijn ouders op dat ik elke middag moedelozer thuiskwam en uiteindelijk slaagden ze erin me de reden daarvoor te ontfutselelen. Beschaamd en huilend vertelde ik wat er aan de hand was, waarna mijn ouders meteen actie ondernamen. Onderstaande brief, die ik nog steeds confronterend vind, werd nog diezelfde avond opgesteld en aan het hoofd van de school gestuurd.

Geachte Mr Levine,

De schoolsecretaresse heeft ons op de hoogte gebracht dat zich deze week op school een incident heeft voorgedaan waarbij Otegha en enkele vriendinnen ongepaste briefjes doorgaven. Een ontmoeting om de kwestie te bespreken met haar klassenleraar staat gepland voor aanstaande vrijdag.

Intussen willen we onder uw aandacht brengen wat Otegha deze week op school heeft meegemaakt:

1. Op dinsdag de 28^e viel Ms Leighton, in een duidelijke reactie op het hierboven genoemde incident, Otegha verbaal aan en zei: 'Volgens jouw arrogante ouders dagen we je niet genoeg uit.' Dit is waarschijnlijk een directe verwijzing naar het verzoek dat we vele maanden geleden Otegha's klassenleraar, Mr Stevens (niet Ms Leighton, die we nog nooit ontmoet hebben!), deden. Dat verzoek deden we tijdens een gesprek over Otegha's prestaties en was bedoeld als onderdeel van een vertrouwelijke bespreking over haar ontwikkeling en schoolresultaten. Wij vinden niet dat we gestraft moeten worden voor een dergelijk verzoek. Men heeft ons ook nooit gezegd dat het een ongepast verzoek was. We deden dat verzoek in de overtuiging dat het verlangen om de studievoortgang van onze dochter – of iedere ander leerling van de school – te bevorderen geen aanleiding mag zijn tot ongegrond cynisme. Maar dat lijkt niet het geval en dat verzoek is nu de katalysator geworden voor verbale agressie tegen Otegha, wat blijkt uit de opmerking 'jouw arrogante ouders'.

2. Later op die dag viel Ms Leighton Otegha nogmaals verbaal aan door haar iemand met ‘twee gezichten’ te noemen. Wij vinden deze ongepaste opmerking, die Otegha later in huilen deed uitbarsten, volslagen gratuit. Evenals eerder vermelde opmerking getuigt deze van een slechte smaak en onderdeel van een opzettelijk plan.

3. De volgende dag, woensdag de 29^e, pakte Ms Leighton, in een aanhoudend offensief tegen Otegha, de penning af die Otegha als lid van de schoolraad heeft gekregen. Wij weten niet in welke hoedanigheid zij aldus handelde. Maar zelfs als dit te maken heeft met het incident waarbij Otegha eerder betrokken was, zijn we van mening dat Ms Leightons optreden prematuur en haar handeling intimiderend was. Per slot van rekening is die kwestie niet met ons besproken of opgelost. Het was trouwens niet Ms Leighton die Otegha in de schoolraad heeft benoemd – ze werd democratisch door haar klasgenoten gekozen! Het is redelijk om te veronderstellen dat, zou daartoe besloten zijn, er een minder traumatiserende en intimiderende manier is om haar het klaspresidentschap te ontnemen. Ms Leighton vervolgde haar verbale agressie met de woorden: ‘Je denkt zeker dat je een godinnetje bent.’

4. Diezelfde woensdag gaf Ms Leighton Otegha, vlak voordat zij en haar klasgenoten zouden gaan zwemmen, te kennen dat zij niet mee mocht gaan. Als Mr Stevens niet tussenbeide was gekomen, zou Otegha onterecht benadeeld zijn.

We zijn bereid om de opmerking ‘jouw arrogante ouders’ als kwaadwillige en klinkklare nonsens af te doen. Wij zien dat als het risico van het ouderschap. We zijn echter niet be-

reid Otegha nog langer onderworpen te zien aan verbale agressie, getreiter van en intimidatie door een volwassene en onderwijzer in de persoon van Ms Leighton – of van welke andere leerkracht of welk ander staflid ook. Wij geloven dat Otegha recht heeft op een eerlijke behandeling die compatibel is met onze wens dat ze zich op school emotioneel stabiel, gelukkig en veilig voelt.

Wij vragen u dringend deze kwestie te onderzoeken.

Onder aan deze twee pagina's tellende missive zetten mijn ouders zorgvuldig hun handtekening en de volgende dag ging mijn vader naar de schooladministratie en eiste onmiddellijk een onderhoud, waarna hij de brief persoonlijk aan de hoofdmeester overhandigde. Tegen lunchtijd was ik weer lid van de schoolraad en Ms Leighton heeft me daarna nooit meer lastiggevallen.

Als ik er nu op terugkijk, lijkt het vrij duidelijk dat ze tot de conclusie was gekomen dat mijn ouders, en dientengevolge ook ik, te 'verwaand' naar haar zin waren geworden en zich had voorgenomen ons stuk voor stuk weer op onze plaats te zetten. Helaas had ze de ambitie van mijn ouders voor hun dochters deerslijk onderschat. De 'onderwijs, onderwijs, onderwijs'-mantra, die het eerst door Tony Blair was uitgesproken toen hij in 1997 aan de macht kwam, kon regelmatig uit de mond van mijn ouders gehoord worden; die vonden het fantastisch dat hun geloof in de kracht van een goede opleiding zo bondig werd samengevat in een van de bekendste politieke soundbites van dat tijdperk.

Toen het tijd werd om mij op een middelbare school in te schrijven greep mijn oudste zus C. om mijn bestwil in en drong er bij mijn ouders op aan dat ze me niet naar de plaatselijke openbare school zouden sturen, waar zij al op zat, omdat

ik daar volgens haar niet voldoende uitdaging zou vinden. Ze wist hen te overtuigen om in plaats daarvan aan een privé-school te denken en vestigde hun aandacht op een elitaire en zeer hoog aangeschreven meisjesschool in Barbican, waarop dochters van bankiers en advocaten zaten, en zelfs op een zeker moment de dochter van een premier.

Toen ik een paar weken later de chique schoolbrochure bestudeerde, beving mij een verzengend verlangen om daar deel van uit te maken. Het zag eruit als een paradijs. Ik bladerde door de bladzijden waarop de aandacht van de school voor academische excellentie en de uitstekende examenresultaten breed uitgemeten werden, door de bladzijden met adembenevende beschrijvingen van de uitgebreide faciliteiten (een zwembad, tennisbanen, een fitnesszaal), door foto's van lachende meisjes tijdens het uitvoeren van een scheikundeproef of in actie op het sportveld, door al die bladzijden, tot de anticlimax van het schoolgeld, die discreet op de laatste bladzijden was weggestopt: £ 3000 per trimester. Hoe konden we dat in hemelsnaam betalen? Ik wist dat ons gezin niet over zoveel geld beschikte. Ik bracht het voorzichtig bij mijn ouders ter sprake, die zeiden dat ik me niet ongerust moest maken en me verzekerden dat ze 'een manier zouden vinden' als ik voor het toelatingsexamen slaagde. Toen ik daarop doorging, zeiden ze te hopen dat ik misschien een beurs kon krijgen of ten minste een gedeeltelijke toelage die hen in staat zou stellen het ontbrekende bedrag aan te vullen. Maar ik maakte me nog steeds zorgen. Nog nooit had ik iets zo graag gewild en de kans dat het echt zou gebeuren leek zo goed als nihil.

Mijn moeder probeerde me gerust te stellen toen we laat in de herfst voor het toelatingsexamen het imposante grijze gebouw naderden, een betonnen geval in brutalistische stijl, en op die dag leek het ontworpen om te intimideren.

'Maak je niet druk, hè? Je gaat gewoon naar binnen en doet je best.'

Ze voelde dat ik zenuwachtig was, mijn gewoonlijke zelfvertrouwen was ondermijnd door de ernst van de situatie en de horden keuvelende meisjes die, dat wist ik zeker, slimmer en beter voorbereid waren en meer kans hadden om toegelaten te worden dan ik. Ze droeg me over aan de glimlachende zesdeklassers die ingezet waren om te assisteren (wat leken ze volwassenen – wat zelfverzekerd!) en gaf me een afscheidszoen.

De eerste opdracht, Engels, leek goed te gaan, hoewel ik later bang was dat mijn inspanningen tijdens het gedeelte creatief schrijven een prozaïsche wending hadden genomen. Maar tijdens het wachten op het tweede examen begonnen mijn zenuwen op te spelen en er vormde zich een pijnlijke knoop in mijn maag. En toen het tijd was voor het wiskunde-examen – destijds mijn sterkste vak en het vak dat me, had ik altijd gedacht, erdoorheen zou slepen – hield ik het haast niet meer uit. Ik raffelde de vraagstukken af en was een halfuur voor het einde klaar, maar in plaats van die tijd te gebruiken om mijn antwoorden te verifiëren – zoals de surveillerende leraar voortdurend nadrukkelijk adviseerde – legde ik mijn hoofd op de tafel en sloot mijn ogen. Het was het enige wat ik kon doen om de pijn te laten verdwijnen. Toen mijn moeder me om lunchtijd kwam ophalen, trof ze me nog ellendiger en moedelozer aan dan ze me had achtergelaten en ik had geen zin om te vertellen hoe het gegaan was. Ik had het verknoeid en dat wist ik. Ze drong niet aan en het examen en de school kwamen niet meer ter sprake.

Maanden later, op een zaterdagochtend die een sprankelende belofte was van de ontluikende lente, gleed er een stapeltje enveloppen door onze brievenbus en viel op de grond. Mijn moeder raapte ze op en zag onmiddellijk op één ervan het schoolwapen. Zoals ze me later zou vertellen komt in het leven slecht nieuws meestal in kleine enveloppen, en goed nieuws in grote. Ze hield haar adem in. Deze envelop, met

erop in reliëf het vorstelijke schoolinsigne, was een dikke bruine A4. Erin zat, o wonder, een formele toelatingsbrief, samen met het aanbod van een volledige schoolbeurs. Mijn score lag ergens tussen de eerste zestien van de circa vijfhonderd meisjes die het toelatingsexamen hadden gedaan, hetgeen me het recht gaf op een beurs die het volledige schoolgeld van de komende zeven jaar zou dekken, tot en met de zesde klas. Mijn moeder barstte uit in een onbeheerste blijdschap zoals ik die nooit eerder had en sindsdien ook nooit meer heb meegeemaakt: ze gilte het uit van ongeloof, vervolgens van plezier en daarna weer van ongeloof. Wat mij aangaat, ik had geen idee op die heldere lentedag in welke mate mijn leven zojuist was veranderd.

Op mijn eerste schooldag maakte ik kennis met Mary, een nogal hooghartig meisje dat, zoals ik later te weten zou komen, de dochter was van een vooraanstaand journalist. Toen we naar de aula liepen voor onze eerste samenkomst, raakten zij en ik in een beleefd gesprek. ‘Woon je in Islington?’ Nee. ‘Hampstead?’ Nee. ‘Hè, waar woon je dan?’ Elephant and Castle. ‘Waar is dat?’ Zuid-Londen. Ze keek verbaasd, trok haar neus op en verkondigde vervolgens dat ze nooit ten zuiden van de rivier was geweest.

Ik heb geen idee hoe twee elfjarige meisjes op het onderwerp werkster komen, maar dat gebeurde en ik gaf te kennen dat wij geen werkster hadden.

‘Hoe bedoel je dat jullie geen wérkster hebben?’ vroeg ze, ongelovig, alsof ik haar net had verteld dat ik in een huis zonder dak en zonder muren woonde.

Ik keek haar aan, niet zeker wat te antwoorden. Een moment eerder was het nooit bij me opgekomen dat een werkster hebben een dingetje was. Ik kende niemand die een werkster had.

‘Wij maken zelf schoon,’ zei ik schouderophalend, en me omdraaiend volgde ik de andere meisjes naar de aula.

In de weken voorafgaande aan die eerste dag waren mijn moeder en ik naar John Lewis gegaan, de officiële leverancier van de schooluniformen (die net die rol van nota bene Harrods had overgenomen). We gaven een in mijn ogen klein fortuin – £ 405 – uit, een bedrag dat ik me al deze jaren later nog steeds herinner. Zelfs de winkelbediende die ons hielp protesteerde.

‘Ze hoeft echt niet het vest, de trui én de sporttrui te hebben. Waarom komt u niet terug om de rest te kopen als ze daar een paar weken is geweest en u weet wat ze nog nodig heeft?’ adviseerde ze.

Mijn moeder was niet in de stemming om geadviseerd te worden. Haar trots dat ik een beurs voor de school had gekregen won het van haar gewoonlijke financiële voorzichtigheid en ze wilde per se alles kopen wat op de advieslijst stond, tot en met de gymbroek die ik nooit zou dragen.

Mijn kennismaking met Mary was een niet zo voorspoedig begin, maar gelukkig niet representatief. Ik behoor tot de mensen die echt van hun schooltijd genoten en ik bofte op veel manieren – qua privéschool bleek de mijne in zekere zin af te wijken; in de regel deed men niet aan sociaal snobisme, iets wat vaak in dergelijke milieus hoogtij viert. Dat ik daar met een beurs was onderscheidde me alleen als ‘een van de slimme kinderen’. Het was nooit iets wat ik geheimhield of waar ik me voor schaamde.

Ik heb af en toe moeite om anderen een nauwkeurig beeld van mijn klassenidentiteit te geven. In een samenleving als de Britse, waarin klasse zoveel betekent en zo’n belangrijke rol speelt in iemands levensloop, zijn de definities waar wij van uitgaan verbazingwekkend rigide. Er is weinig ruimte of waardering voor nuance, vooral in het midden van het klassenspec-

trum, waar een en ander opmerkelijk flexibeler is dan aan de randen. Rijk = bovenklasse. Comfortabel = middenklasse. Arm = arbeidersklasse. Terwijl klasse uit zoveel meer bestaat dan het naakte frame van geld of beroep, die allebei van de ene dag op de andere kunnen veranderen zonder dat jouw klas-senidentiteit fundamenteel mee verandert. Dus wat definieert jouw klasse? Is het de klasse waarin je werd geboren of die waartoe je behoort als je sterft (hoewel statistisch gesproken die voor de meeste mensen waarschijnlijk een en dezelfde is)? Is het je banksaldo of de krant die je leest? Het werk dat jij doet of het werk dat je ouders deden? Eet je een taartje of een gebakje? Ga je naar Tesco's of Waitrose? Het zou gemakkelijk zijn aan te nemen dat ik tot de arbeidersklasse behoor omdat ik opgegroeid ben in een sociale huurwoning – en het is waar dat die twee gegevens vaak hand in hand gaan – maar ik heb nooit het gevoel gehad dat dat narratief volledig voor mij geldt. Een van de invloedrijkste denkers over klasse was de twintigste-eeuwse socioloog Pierre Bourdieu, die in 1979 zijn toonaangevende werk: *La distinction. Critique sociale du jugement* publiceerde, waarin hij klasse en cultuur in de Franse samenleving onderzoekt. Daarin stelt hij dat klassenachtergrond wordt bepaald door de grootte van het kapitaal waarover iemands ouders beschikken (kapitaal in de betekenis van contacten en inkomsten) en splitst dat in drie categorieën: sociaal kapitaal (goede connecties en vriendschappen met invloedrijke mensen); economisch kapitaal (inkomsten, vermogen, bezittingen) en cultureel kapitaal (het bezit van de 'juiste' culturele smaak, kennis en diploma's). Of zoals de schrijver Eula Biss het verwoordt: 'wat je bezit, wat je weet en wie je kent'.²

Hoewel ons gezin over heel bescheiden middelen beschikte en in een sociale huurwoning in een volkswijk woonde, groeide ik toch op in een huis met boekenplanken die doorbogen

onder boeken, waar mijn geïllustreerde encyclopedieën en Harry Potter-boeken om een plekje vochten met mijn ouders' politieke biografieën en Reader's Digest-exemplaren. Radio 4 met zijn nimmer eindigende opeenvolging van wetenschappelijke programma's vormde de dagelijkse achtergrondruis en de weekends werden besteed aan museum- en galeriebezoeken, of ik het nu wilde of niet (en vaak wilde ik niet). Maar wat misschien het belangrijkste is, is dat ik werd opgevoed door twee ouders met een universitaire opleiding, wat statistisch gesproken betekende dat ik bijna zeker ook zelf naar de universiteit zou gaan. Het beleid bij ons thuis was dusdanig dat ik pas op mijn tiende, elfde besepte dat de universiteit niet wettelijk verplicht was. Ik groeide op in een milieu met een overvloed aan cultureel kapitaal – we hadden alleen niet veel echt kapitaal, in de meer traditionele betekenis van het woord. Meezelf te beschrijven als of arbeidersklasse of middenklasse, volgens de door de gevestigde categorisering voorgestelde keuzemogelijkheid, heb ik altijd als te simplistisch ervaren. Ik maakte deel uit van allebei toen ik opgroeide.

En hoe verschillend onze achtergronden ook waren, toch verschilde mijn dagelijkse leven helemaal niet zo van dat van de meisjes met wie ik naar school ging. Toen ik een tiener was, hadden mijn ouders zich opgewerkt tot wat de meeste mensen als de lagere middenklasse zouden bestempelen en in de tien jaar na onze komst naar Londen was onze financiële situatie merkbaar verbeterd. We waren zeker niet rijk, maar onze ouders konden het zich nu veroorloven ons een beetje te verwennen, wat ze deden door me knisperende £ 20-biljetten toe te stoppen als ik met vriendinnen naar de film wilde gaan. Mijn moeder – altijd gevoelig voor mooie dingen – gaf aan onze liefde voor mode toe met regelmatige uitstapjes naar Oxford Street, waar mijn zussen en ik bij H&M en New Look uren doorbrachten met het zorgvuldig uitkammen van de kle-

dingrekken, waarna we met afgeladen tassen weer huiswaarts keerden. We konden reizen en gingen in vakanties op familie- en vriendenbezoek in Frankrijk, Zwitserland en eenmaal Canada. Mijn ouders waren erop gebrand dat ik niet achterbleef bij mijn vriendinnen, en ik was weliswaar niet de eerste van ons jaar die een mobiele telefoon had, maar ook niet de laatste.

Ergens rond de tweede klas werden logeerpartijen het soort sociale transactie dat alleen begrijpelijk is voor tienermeisjes: wel of niet uitgenodigd worden en de rol van gastvrouw vervullen werden een politiek spel met hoge inzet. Nadat ik een paar keer was uitgenodigd stelden mijn ouders voor (of misschien had ik het gevraagd) dat ik er zelf een zou organiseren. En dus verzamelde zich op een vrijdagmiddag enkele weken later een opgewonden groepje van mijn zes beste vriendinnen zich bij de lockers, koortsig van de ingehouden zelfvoldaanheid die typisch is voor meisjes die zich uitverkoren weten. Onder begeleiding van mijn moeder gingen we naar het destijds heel coole Hard Rock Cafe voor een avondmaaltijd, waarna we voor de nacht met ons zevenen bij elkaar kropen in de woonkamer van ons kleine appartement. Erop gebrand om mijn allereerste logeerpartij tot een succes te maken hadden mijn ouders hun deel bijgedragen – ze hadden de koelkast afgeladen met lekkernijen en hielden zich vervolgens verre van ons, totaal anders dan de bemoeizuchtige, overbezorgde ouders die ik soms bij vriendinnen thuis meemaakte. In dat opzicht werd het gezien als een van de betere logeerpartijen van mijn vriendinnengroepje en de volgende maandag zweefde ik nog dronken van het succes naar school.

Ik had toen in alle opzichten meer dan genoeg – maar het stond als een paal boven water dat velen van mijn vriendinnen zoveel meer hadden. Ik ging om met meisjes die (meende ik) het grote geluk hadden niet zoals ik met een bijna constant

zoemende rekenmachine in hun achterhoofd rond te lopen – meisjes die altijd leken te paraderen met de must have van dat moment – een iPod of een jurk van Urban Outfitters, af en toe een designertas. Twee zusjes werden naar en van school gereden in een auto met geblindeerde ramen en eisten aparte auto's op dagen dat ze ruzie hadden. Er waren meisjes die een tweede, en soms een derde huis bezaten: die woonden in georgiaanse herenhuizen in het centrum van Londen en gingen op vakantie naar Monaco. Terwijl ik in mijn vroege jeugd leerde wat het is om een bestaan zonder erg veel geld te leiden, leerde mijn tienertijd me wat het betekent er volop van te hebben.

Het is moeilijk om je kinderlijke overtuigingen, die vaak even onuitwisbaar als een tatoeage in de ziel gegrift staan, op te geven. Zelfs als volwassenen vallen de meesten van ons vaak instinctief terug op de gewoontes die we als kind hebben aangenomen.

In de zesde klas kondigde onze geschiedenisleraar op een ochtend aan dat onze klas het volgende kwartaal een Ruslandreis zou maken om de Sovjet-Uni-module die we behandelden beter te kunnen begrijpen. Bij het doorlezen van de brief waarin om toestemming werd gevraagd viel mijn oog al snel op de kosten van het uitje: £ 600! En dat was nog buiten alle extra's die ik nodig zou hebben – zakgeld voor een week in een land dat, had ik gehoord, rampzalig duur was en voor onder nul graden geschikte kleding. De brief suggereerde skikleding als een ideale keuze, ervan uitgaande dat de meesten van ons thuis beschikten over een skigarderobe of anders met alle plezier een niet gering bedrag zouden uitgeven aan de aanschaf ervan. Alles bij elkaar schatte ik dat de totale kosten van het reisje zouden oplopen tot £ 1000, een in de ogen van een zestienjarige gigantisch bedrag, en de drang die ik als kind al had om mijn ouders niet met geldzorgen op te zadelen liet zich

weer gelden – des te meer omdat de reis in mijn ogen een soort luxe was. Het merendeel van de klas zou de reis maken, maar van cruciaal belang voor mijn begrip van het onderwerp, of voor mijn cijfers was hij zeker niet. Mijn ouders, veronderstelde ik, konden of het zich niet veroorloven of, als ze het wél konden, zou dat een enorme belasting voor hen zijn; ik wilde hun al het rekenwerk – waar het geld vandaan halen, waarop bezuinigen en beknibbelen zodat ik een hele week in Rusland de bloemetjes buiten kon zetten – besparen. Ik besloot voor hen te beslissen en liet hun nooit de brief zien.

Een paar maanden later hadden mijn ouders en ik op een ouderavond een gesprek met mijn geschiedenisleraar, Mr Phillips, die mijn ouders opgewekt op de hoogte bracht van mijn vorderingen. Alles ging goed – ik was een serieuze leerling, probleemloos op weg om met de hoogste cijfers voor mijn examens te slagen. Ik slaakte een zucht van opluchting, beducht als ik altijd was dat een leraar mijn ouders zou rapporteren dat ik behalve een heel goede leerling ook irritant teggendraads was en voortdurend tijdens de les zat te praten. Bij meer dan één gelegenheid was ik jammerlijk voor in de klas apart gezet, onder het toezien van de leraar en ver weg van mijn vriendinnen.

‘Maar ik vind het wél jammer dat je niet meegaat op de Ruslandreis,’ zei Mr Phillips, zich tot mij richtend.

O, shit.

‘Welke Ruslandreis?’ vroeg mijn moeder en alle drie, mijn moeder, mijn vader en Mr Phillips staarden me aan; vooral Mr Phillips keek niet-begrijpend.

Maandenlang had ik gedaan of de reis me niet interesseerde, had me geschaard bij die paar recalcitrante meisjes uit mijn geschiedenisklas, die om hun eigen redenen, volkomen andere dan de mijne, weigerden mee te gaan – ik was verder een enthousiaste leerling en feitelijk was geschiedenis mijn lievelingsvak.

Toen ik op weg naar huis mijn ouders uitlegde waarom ik niets over de reis had verteld, waren ze met stomheid geslagen en ze herinnerden me eraan dat onderwijs het enige was waarop ze nóóit zouden beknibbelen, dat dat waarvoor ze alles deden om het te garanderen heilig was. Ze gaven me te verstaan dat ik me de volgende dag voor de reis moest opgeven, maar die vond al over enkele weken plaats. Het was te laat.

Toen ik jaren later met mijn moeder naar een reportage over Rusland zat te kijken, merkte ze ineens op: ‘Weet je dat ik het nog steeds zo jammer vind dat je die reis naar Rusland niet hebt gemaakt.’ Ik keek haar verbaasd aan. Ik had er nauwelijks meer aan gedacht, zelfs niet toen mijn klas op reis was en ik mijn vrije uren gebruikte om met vriendinnen rond te hangen in de schoolbibliotheek. Het was niet de laatste keer dat ze blijk gaf zich lichtelijk schuldig te voelen over mijn onnodige bezorgdheid om geld waarmee onze vroegere financiële beperkingen me misschien voor altijd hadden opgezadeld.

En toch voelde ik me gelukkig en veilig op school, en gedijde ik in een omgeving waarin ik redenen genoeg had om me onveilig te voelen – behalve dat mijn school buitengewoon welvarend was, was ze ook buitengewoon wit. In een jaargroep van zeventig meisjes was ik één van misschien vier zwarte meisjes. Maar ik sloot hechte vriendschappen en zat de meeste avonden met meisjes die ik nog maar enkele uren eerder had gezien, onderbroken door hysterische lachbuien, aan de telefoon de gebeurtenissen van de dag door te nemen voordat we met tegenzin het gesprek beëindigden om huiswerk te gaan maken. Ik had ruimte om de dingen die mij interesseerden te onderzoeken en schreef regelmatig voor de schoolkrant stichtelijke stukjes over feminisme en politiek en af en toe een recensie over een schooluitvoering. In mijn laatste jaar was ik tot hoofdeisje gekozen en ik besteedde veel tijd aan het werven van fondsen voor studietoelagen en beurzen, omdat ik het

belangrijk vond iets terug te doen voor het geluk dat mij ten deel was gevallen.

Mijn tienerjaren waren, als voor velen, de periode waarin zich mijn vroege ambities qua geld en werk vormden en op dat gebied lieten die jaren twee blijvende erfenissen na. Mijn school deed er bewonderenswaardig veel aan om een intens feministische atmosfeer te cultiveren, waarbij onze leraren ons er van begin af aan en steeds weer van doordrongen dat vrouwen onbetwistbaar gelijk aan (zo niet beter dan) mannen waren, een goedbedoelend curriculum dat mij desalniettemin slecht voorbereidde op de onrechtvaardigheden waarmee ik later in de werkende wereld te maken zou krijgen. Ondanks alle goede bedoelingen rustte die vroege kennismaking met het feminisme me slecht uit voor de echte werkelijkheid, die van het seksisme op de werkvloer; die was, had ik als tiener de conclusie getrokken, zoiets als een spel en je hoefde alleen maar hard te werken om te winnen. Meisjes versus jongens. Het kwam niet eens bij me op dat racisme een probleem zou zijn – dát was nooit ter sprake gekomen.

Verder bevond de school zich in de nabijheid van de City, hetgeen inhield dat we met grote regelmaat werden uitgenodigd voor op het bankwezen gerichte voorlichtingsdagen – denk daarbij aan een troep snaterende meisjes die zich met grote ogen op bijvoorbeeld de beursvloer van Merrill Lynch laat rondleiden. Op vijftienjarige leeftijd kon ik zo uit mijn hoofd een lijst van grote investeringsbanken opdreunen. (Dat was 2006, vóór de financiële crash, toen de bankwereld bepaald nog niet zo'n imago probleem had als nu.) Op een zekere voorlichtingsdag waren een paar jonge alumni uitgenodigd om tijdens de lunch een verhandeling te houden over hun respectieve bedrijfstakken. Eén werkte bij een grote investeringsbank en onmiddellijk richtten alle blikken zich op haar. Zij was de personificatie van wat in onze verbeelding een succes-

volle werkende vrouw was – elegant en goed gekapt, in een chic op maat gemaakt mantelpak en op torenhoge hakken, zat ze zelfbewust voortdurend op haar BlackBerry te tikken, waardoor haar enorme verlovingsring nog beter uitkwam. Ze zag er onmogelijk volwassen uit en bij het verlaten van de aula waren een aantal van ons het erover eens dat ja, ook wij bij een investeringsbank wilden gaan werken.

Het zou ongepast zijn me erover te beklagen dat mijn school ons aanmoedigde om goed betaald werk te ambiëren en dat doe ik dus ook niet. Het is een enorm voorrecht om als jonge vrouw een financieel lonende loopbaan voorgeschoteld te krijgen en al die paden naar die branches voor jou opengelegd te zien, terwijl zoveel jonge vrouwen het tegenovergestelde ervaren. Maar die gerichtheid op het bankwezen en grote bedrijven gaf mij een vertekend beeld van de werkende wereld en met name van de eventuele salarissen die ik kon verwachten. Als ik halverwege de twintig was, dacht ik, zou ik een zes-cijferig salaris opstrijken en zo'n salaris was volslagen normaal. Ik verliet de school met twee belangrijke conclusies over het verloop van mijn volwassen leven: dat ik uiteraard heel veel geld zou gaan verdienen en dat het beklimmen van de carrière ladder als vrouw een koud kunstje zou zijn.

Laat ik volstaan met te zeggen dat ik het op beide fronten fout had.